

**DA LI JE ENTITET REPUBLIKA SRPSKA OSPORIVA
KATEGORIJA ILI KONSTANTA?**

**IS ENTITY REPUBLIKA SRPSKA A DISPUTABLE OR
A PERMANENT CATEGORY?**

Sažetak

Od političara iz Republike Srpske stalno stižu poruke da je ona trajna kategorija. Činjenica je da je u Dejtonu parafiranjem Dejtonskog sporazuma 21. novembra i njegovim potpisivanjem 14. decembra 1995. godine u Parizu Republika Bosna i Hercegovina doživjela transformaciju u državu Bosnu i Hercegovinu sa dva entiteta. Nakon Dejtona dolazi do spoznaje o brojnim zločinima koje su učinili pripadnici vojske i policije Republike Srpske od kojih je najteži zločin genocida u Srebrenici koji je presuđen od najvećeg sudskog tijela na zemlji, Internacionalnog suda pravde u Hagu 26. februara 2007. godine. Nakon te presude ništa više ne može biti isto. Nije normalno da postoji ovakva presuda te da se kompletan vojni i politički vrh Republike Srpske procesuiru u Hagu i kazni visokim kaznama za djela protiv čovječnosti a da entitet radi čijeg postojanja su učinjeni svi ti zločini ostane neupitan. Presudom za genocid treba i deinstalirati Republiku Srpsku koja je uzrok i posljedica genocida. Ni moral ni pravda ne mogu biti zadovoljeni ako bi Republika Srpska opstala. Ali, srećom, postoje pravne odredbe koje mogu deinstalirati ovu tvorevinu, a to je, prije svega, odredba člana 53. Bečke konvencije o pravu internacionalnih ugovora koja se odnosi na ugovore koji su suprotni normi općeg internacionalnog prava (ius cogens). U toj odredbi stoji da je svaki ugovor koji je u trenutku sklapanja suprotan imperativnoj normi općeg internacionalnog prava (ius cogens) ništav. U teoriji je nesporno prihvaćeno da ova norma uključuje zabranu genocida. Shodno tome, u striktnoj primjeni ove norme se nalazi mogućnost poništenja kako Dejtonskog sporazuma koji kao ugovor podliježe pravilima Bečke konvencije tako i ukidanja Republike Srpske kao tvorevine odgovorne za presuđeni genocid.

Ključne riječi: *Dejtonski sporazum, Bečka konvencija o pravu internacionalnih ugovora, ius cogens, Internacionalni sud pravde u Hagu, Bosna i Hercegovina, Republika Srpska, genocid*

Summary

Politicians from the Republika Srpska constantly send messages that this is a permanent category. Undisputedly, the Republic of Bosnia and Herzegovina went through a transformation into the State of Bosnia and Herzegovina with two entities by initialling of the Dayton Peace Agreement on 21 November and its signing on 14 December 1995 in Paris. However, after Dayton came a realisation that members of the Republika Srpska Army and Police committed numerous crimes, the most severe of which was the crime of genocide in Srebrenica, affirmed by the most senior judicial body – The International Court of Justice in The Hague, on 26 February 2007. This verdict changed everything.

The situation in which such a verdict exists, and where the entire military and political leadership of the Republika of Srpska has been prosecuted in the Hague receiving long-term prison sentences for crimes against humanity, while the entity for which those crimes were committed remains undisputable, is not normal. With this verdict for genocide it is necessary to uninstall Republika Srpska, which is the only cause and consequence of genocide. Neither morality nor justice can be satisfied if Republika Srpska survives. Luckily, there are legal norms that can uninstall this creation, primarily provisions of Article 53 of the Vienna Convention on the Law of International Treaties, related to treaties that are conflicting with the peremptory norm of general international law (jus cogens). In that norm is stated that any treaty is void if, at the time of its conclusion, it conflicts with a peremptory norm of general international law (jus cogens). In theory, it is indisputably accepted that this norm includes ban on genocide. Consequently, a strict implementation of this norm opens possibility for annulment of the Dayton Agreement, which is, as a treaty, subject to rules of the Vienna Convention, and the abolition of Republika Srpska as an entity responsible for genocide that has been affirmed by the ICJ.

Key words: *Dayton Agreement, Vienna Convention on the Law of International Treaties, jus cogens, International Court of Justice in The Hague, Bosnia and Herzegovina, Republika Srpska, genocide.*

Dejtonskim mirovnim sporazumom u Aneksu 4, kojim je dat Ustav Bosne i Hercegovine u članu I st. 3, određeno je da će se Bosna i Hercegovina sastojati od dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (u daljem tekstu: entiteti).¹

Prethodnim članom I st. 1 određeno je da će Republika Bosna i Hercegovina, čije će zvanično ime od sada biti „Bosna i Hercegovina“, nastaviti svoje pravno postojanje po internacionalnom pravu, sa unutrašnjom strukturom

¹ Aneks 4 Dejtonskog sporazuma, Ustav BiH, Dejtonski mirovni sporazum (1996), JP NIO „Službeni list BiH“, Sarajevo.

modificiranom kako je ovdje određeno i sa postojećim internacionalno priznatim granicama. Ona će ostati država članica Ujedinjenih nacija i može kao Bosna i Hercegovina zadržati ili se prijaviti za članstvo u organizacijama UN-sistema i drugih internacionalnih organizacija.²

Ovdje vidimo da je dejtonskim rješenjima Bosna i Hercegovina doživjela ustavnu involuciju u odnosu na status koji je imala u trenutku internacionalnog priznanja od 6. aprila³ od zemalja Evropske zajednice i SAD-a od 7. aprila sa početkom stupanja na snagu 7. aprila.

Naime, internacionalna zajednica je priznala Bosnu i Hercegovinu kao republiku i bez entiteta, a onda je u Dejtonu nagrađena velikosrpska politika Slobodana Miloševića i Radovana Karadžića i njihovih protagonista koja je imala za cilj da svi Srbi na prostoru bivše Jugoslavije žive u jednoj državi, što se nije moglo ostvariti bez strašnih zločina (masovnih ubijanja, mučenja, silovanja, progona i na kraju genocida).

Umjesto da takvu politiku kazni i obeshrabri sve buduće slične projekte u svijetu, internacionalna zajednica je transformacijom Bosne i Hercegovine i instaliranjem entiteta pod nazivom Republika Srpska napravila veliku nepravdu, jer je dala nagradu u vidu tog entiteta protagonistima politike koji su odgovorni za stradanje svih nevinih ljudi na prostoru bivše Jugoslavije. Da nije bilo te politike, Jugoslavija bi možda i preživjela, a možda bi neminovno ušla u proces disolucije, ali je sigurno da stradanja ne bi bilo. Velikosrpski pokušaj da se AVNOJ-evske granice tretiraju administrativnim i važećim samo dok Jugoslavija postoji te da se problem naroda na prostoru bivše Jugoslavije svede na nastavak balkanskih ratova i pokušaj da se na razvalinama Jugoslavije stvori svesrpska država pokazao se kao kataklizmičan za sve narode na prostoru bivše Jugoslavije.

Ta politika je mislila da će snagom oružja staviti internacionalnu zajednicu pred svršen čin i poništiti internacionalno priznanje Bosne i Hercegovine.

Sporazumom u Dejtonu poslana je loša poruka svijetu i budućim projektantima sličnih procesa da se zločin isplati.

Stradalnicima u Bosni i Hercegovini, a posebno najbrojnijem, bošnjačkom narodu koji je najviše stradao, mirovno rješenje u Dejtonu nastojalo se

² Isto

³ Priznanje Evropske zajednice je stupilo na snagu dan kasnije da se Srbi ne bi iritirali zbog poklapanja datuma sa 6. aprilom 1941, danom kada je Hitler bez objave rata bombardovao Beograd i nakon dvanaest dana stavio Kraljevinu Jugoslaviju pred kapitulaciju.

prikazati kao bolan kompromis i rješenje koje nema ni poraženih ni pobjednika.

Srbima je ukazano da ne mogu stvoriti veliku Srbiju te da svoju sreću moraju tražiti u Bosni i Hercegovini, ali im je pritom instaliran entitet pod nazivom Republika Srpska koji su oni odabrali, a Bošnjacima je rečeno da Bosna i Hercegovina ostaje i nastavlja svoj kontinuitet sa unutrašnjom transformacijom na dva entiteta.

Unatoč očiglednoj nepravdi, činjenica je da je Dejtonski sporazum zaustavio ratna stradanja i da je donio najveću vrijednost za ljudski rod, a to je mir. Rješenja sadržana u Dejtonskom sporazumu su počela da se implementiraju. Pritom su postojali od samog početka brojni upitnici u pogledu ovog sporazuma.

Postoje različita gledanja ovog sporazuma od stanovišta: da je to sveto slovo i da se ne može osporavati, do stanovišta da postoje brojni osnovi za poništenje ovog sporazuma.

Prvo gledanje ima više pristalica među političarima, filozofima pa i politolozima, jer oni stvari uglavnom posmatraju kroz prizmu političke volje.

Stanovišta da je Dejtonski sporazum osporiv prisutan je među pravnicima, a posebno profesorima internacionalnog prava.

Pritom se ukazuje da je Dejtonski sporazum internacionalni ugovor i da podliježe Bečkoj konvenciji o pravima ugovora UN-a iz 1969. godine.

Bečka konvencija je u petom dijelu obuhvatila pitanje ništavosti, prestanka i suspenzije primjene ugovora.

Dejtonski sporazum je potpisan između tri strane: Republike Bosne i Hercegovine, Savezne republike Jugoslavije i Republike Hrvatske.

Dejtonski sporazum u tom pogledu ima dosta manjkavosti kako procesne tako i materijalne prirode.

U proceduralnom smislu treba istaći da je potpis Slobodana Miloševića bio potpis u ime Savezne republike Jugoslavije koja je u vrijeme potpisivanja Dejtonskog sporazuma bila samoproglášena država, nepriznata od internacionalne zajednice, što je učinjeno tek 1996. godine. Također, ne treba zaboraviti da je Milošević procesuiran u Hagu za najteža krivična djela protiv čovječnosti te da je njegova smrt zaustavila dalji postupak i izricanje presude. Time se može postaviti pitanje aktivne legitimacije jedne od ugovornih strana. Usto, sve anekse Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, osim aneksa 1, 2 i 10,⁴ potpisali su pored predstavnika

⁴ Naime, ove anekse potpisali su pored predstavnika Republike Bosne i Hercegovine i entitetskih predstavnika i predstavnici Savezne republike Jugoslavije i Republike Hrvatske.

Republike Bosne i Hercegovine i predstavnici obaju entiteta. Entiteti nisu subjekti internacionalnog prava, pa se tu može također postaviti pitanje pravne valjanosti potpisa njihovih predstavnika.

U vezi sa materijalnim stvarima ima nekoliko članova u Bečkoj konvenciji u pogledu kojih nisu čiste stvari kad je u pitanju potpisivanje Dejtonskog sporazuma, kojim predstavnici Republike Bosne i Hercegovine svojim potpisom pristaju na ustavnu i državnu involuciju. Kako je moguće dobrovoljno prihvatiti od Republike Bosne i Hercegovine, koja je prema internacionalnim kriterijima imala dobar ustav, transformaciju u državu sa dva entiteta i ustavom koji transformira državu od građanske u etničku sa brojnim konstrukcionim greškama.

Shodno tome, članom 49 Bečke konvencije kao osnov ništavosti data je prevara, a u toj odredbi stoji: „Ako je država prevarantskim ponašanjem druge države pregovarateljice navedena da sklopi ugovor, može se pozivati na prevaru kao uzrok koji ništi njezin pristanak da bude vezana tim ugovorom.”⁵

U členu 51 Bečke konvencije koji se odnosi na prisilu izvršenu na predstavnika države stoji: „Izraženi pritisak država da bude vezana ugovorom koji je posljedica prisile izvršene na njezinog predstavnika, činima ili prijetnjama upravljenima protiv njega, bez ikakvog je pravnog učinka.”⁶

Ili, u členu 52 koji regulira pitanje prisile na državu izvršenu prijetnjom ili upotrebom sile stoji: „Ništavan je svaki ugovor koji je sklopljen kao posljedica prijetnje silom ili upotrebe sile protivno načelima internacionalnog prava utjelovljenima u Povelji Ujedinjenih nacija.”

Kad su u pitanju Bosna i Hercegovina i njeni predstavnici, zasigurno je bilo pritisaka da se prihvati i potpiše Dejtonski sporazum kojim je izgubila Bosna ali i njen najbrojniji, bošnjački narod koji je i najveća žrtva rata u Bosni i Hercegovini uz istovremenu nagradu projektantima velikosrpskog projekta u formi entiteta pod nazivom Republika Srpska. Na neki način svaka od tri prethodno navedene odredbe koje su osnov ništavosti internacionalnog ugovora u određenoj mjeri bi se mogla primijeniti na način koji je doveo do prihvatanja i potpisivanja Dejtonskog sporazuma.

Ostali aneksi nisu imali potpise Savezne republike Jugoslavije i Republike Hrvatske kao ugovornih strana.

⁵ Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, „Narodne novine: Međunarodni ugovori“, broj 12/93, Zagreb, 1993.

⁶ Isto.

Međutim, nakon presude najjačeg sudskog tijela na našoj planeti, Internacionalnog suda pravde u Hagu, od 26. februara 2007. godine da su vojska i policija Republike Srpske učinile genocid u Srebrenici, što je sadržano kako u izreci tako u obrazloženju presude, gornja pitanja i polemike padaju u zaborav jer se dolazi do člana 53 Bečke konvencije o pravima ugovora koji je neumoljiv i gdje u odredbi „Ugovori koji su suprotni imperativnoj normi općeg internacionalnog prava (ius cogens)”⁷ stoji sljedeće: Ništav je svaki ugovor koji je u trenutku sklapanja suprotan normi internacionalnog prava. U svrhu ove konvencije, imperativna norma općeg internacionalnog prava je norma što ju je prihvatila i priznala čitava internacionalna zajednica država kao normu od koje nije dopušteno nikakvo odstupanje i koja se može izmijeniti samo novom normom općeg internacionalnog prava iste prirode.⁸

U pravnoj teoriji je općeprihvaćeno da ius cogens norma uključuje sljedeće zabrane: zabranu genocida, pomorskog piratstva, robovlasništvo i trgovinu robljem, torturu, izručivanje žrtve torture njenom mučitelju te ratove agresije i teritorijalnog proširenja.

Pored genocida koji je presuđen za Srebrenicu u Bosni i Hercegovini su povrijeđene i sve druge ius cogens zabrane osim pomorskog piratstva i trgovine robljem.

Ova odredba koja nije iskorištena visi kao Damoklov mač nad Republikom Srpskom, a da li će dovesti do deinstaliranja ove tvorevine, zavisi ponajviše od političke volje bošnjačkih predstavnika vlasti koji najprije trebaju razviti svijest o osporivosti manjeg entiteta, a onda sa svojim pravnim timovima ali i uz pomoć svjetskih eksperata poput Frensis a Bojla pokrenuti pravne mehanizme za deinstaliranje Republike Srpske kao tvorevine odgovorne za učinjen i presuđen genocid.

U tom smislu Republika Srpska je itekako osporiva kategorija. Pritom je potrebno naglasiti da je najvažnije tražiti ostvarenje prava, jer ono ne dolazi samo po sebi, već se mora tražiti, a principi internacionalnog prava nam u ovom pogledu idu u prilog, zato što je ius cogens obavezujuća norma i temeljni princip internacionalnog prava od kojeg nije dozvoljeno odstupanje.

⁷ U prevodu na hrvatski jezik stalno se internacionalno pravo prevodi kao međunarodno, mada nema prava među narodima, već prava između država odnosno nacija, te umjesto hrvatskog prevoda „međunarodni“ englesku riječ international law prevodim kao internacionalno pravo.

⁸ Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, „Narodne novine: Međunarodni ugovori“, broj 12/93, Zagreb, 1993.

Ako se ima u vidu sve izloženo, potrebno je istaći da Republika Srpska, bez obzira što je ugrađena u Dejtonski sporazum, nije konstanta jer presuda Internacionalnog suda pravde u Hagu nakon Dejtona, koja se odnosi na događaje u ljeto 1995. godine kad su vojska i policija Republike Srpske učinile genocid u Srebrenici, stvorila je pravni osnov prema internacionalnom pravu za deinstaliranje ove tvorevine.

Postoji stanovište koje zastupa svjetski poznati univerzitetski profesor internacionalnog prava Frensis Bojl da je za deinstaliranje Republike Srpske potrebno obratiti se Evropskom sudu u Luksemburgu, koji je sud Evropske unije, da bi se izvršila presuda Internacionalnog suda pravde u Hagu, te da ne treba nikakvo novo suđenje da bi se ukinula Republika Srpska, jer bi to bila negacija pravila *res iudicata* (presuđena stvar), već samo provesti izvršenje na bazi donesene presude od 26. februara 2007. godine.

Literatura

1. Amandmani LIX–LXXX na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, „Službeni list SRBiH”, broj 21/90.
2. Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, „Narodne novine: Međunarodni ugovori“, broj 12/93, Zagreb, 1993.
3. Begić, Kasim I. (1997) *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, „Bosanska knjiga“, Sarajevo.
4. Boyle, Francis (2000) *Bosanski narod optužuje za genocid*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo.
5. Cigar, Norman (1998) *Genocid u Bosni i Hercegovini: politika „etničkog čišćenja”*, Bosanski kulturni centar, Sarajevo.
6. Čekić, Smail (1997) *Historija genocida nad Bošnjacima*, Muzej genocida, Sarajevo.
7. Dejtonski mirovni sporazum (1996) JP NIO „Službeni list BiH”, Sarajevo.
8. Holbrooke, Richard (1998) *Završiti rat*, „Šahinpašić“, Sarajevo.
9. Jović, Borislav (1996) *Poslednji dani SFRJ: izvodi iz dnevnika*, 2. izdanje, „Prizma”, Kragujevac.
10. Kurtćehajić, Suad, Ibrahimagić, Omer (2007) *Politički sistem Bosne i Hercegovine, udžbenik sa hrestomatijom*, knjiga treća, izdavač: autori, Sarajevo.
11. Sells, Michael A. (2002) *Iznevjereni most*, „ITD Sedam”, Sarajevo.
12. Silber, Laura, Little, Allan (1996) *Smrt Jugoslavije*, „Otokar Keršovani“, Opatija.
13. Sims, Brendan (2003) *Najsramniji trenutak: Britanija i uništavanje Bosne*, „Buybook“, Sarajevo – Beograd.
14. Šarčević, Edin (1997) *Ustav i politika*, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.

15. Trnka, Kasim (2000) *Konstitutivnost naroda*, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.
16. Ustav Socijalističke federativne republike Jugoslavije i ustavni amandmani I–VI, ustavni amandmani VII–XIX, ustavni amandmani XX–XLII, NIP, „Književne novine”, Beograd, 1988.
17. Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine sa amandmanima I–LVIII, „Službeni list” SRBiH, Sarajevo, 1989.